15.10.2018 VVTDno-2018-797

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Lav@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle (HE146/2018) laeiksi rikoslain 17 luvun, ulkomaalaislain 185 §:n ja aluevalvontalain 44 §:n muuttamisesta, yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi uusi säännös maahantulokiellon rikkomisesta. Mainittuun rikokseen syyllistyisi se, joka tulee Suomeen, vaikka hänelle on määrätty voimassa oleva maahantulokielto. Ehdotettavan rangaistusasteikon mukaan maahantulokiellon rikkomisesta tuomittaisiin sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta.

Esityksen mukaan maahantulokiellon rikkojaa ei enää voitaisi tuomita valtionrajarikoksesta, lievästä valtionrajarikoksesta tai ulkomaalaisrikkomuksesta tekemällä muutokset asianomaisiin rangaistussäännöksiin.

Lainmuutoksella saatetaan kaikki maahantulokiellon rikkomiset yhtenäisen rangaistusasteikon alle ja täsmennetään maahantulokiellon rikkomisena rangaistavien tekojen tunnusmerkistöä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää muutosesitystä ongelmallisena rikoslain säätämisessä korostuneen laillisuusperiaatteen ja hyvän lainkirjoittamistavan noudattamisen näkökulmasta. Ko. esityksessä ei ole selkeästi kirjattu kaikkia niitä edellytyksiä ja olosuhteita, joissa esityksen mukaisesta rikoksesta ei rangaista. Esityksessä nämä edellytykset ja olosuhteet jätetään kansainvälisten sopimusten ja niiden soveltamisen varaan.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että rangaistussäännökset ovat täsmällisinä ja tarkkarajaisina soveltamisalaltaan selkeitä.

Rikoslaista on kunkin rikoksen kohdalla myös käytävä ilmi, missä tilanteessa tietystä rikoksesta ei seuraa rangaistusta. Lainvalmisteluasiakirjojen viittaus kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ei valtuutetun näkemyksen mukaan ole riittävä tae turvaamaan maahantuloon liittyvän teon rankaisemattomuutta.

Maahan tulemista koskevien säännösten rikkomisen kannalta merkityksellinen on Geneven pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 31 artiklan 1 kappale, jonka mukaan sopimusvaltiot eivät tietyissä, sopimuksessa määritellyssä tilanteissa rankaise pakolaisia laittoman maahan saapumisen johdosta. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2013:21 perusteella kappaleeseen perustuva rankaisemattomuus voi ulottua myös maahan tulemisen yhteydessä tehtyihin rikoksiin.

Ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 44/2012) 26 artiklan mukaan sopimusosapuolet säätävät mahdollisuudesta jättää uhrit rankaisematta siltä osin, kun heidät on pakotettu laittomaan toimintaan. Sama velvoite on kirjattu ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2011/36/EU) 8 artiklaan. Rankaisemattomuusperiaatteen soveltamisesta ei ole oikeuskäytäntöä.

Tässä esityksessä maahantulokiellon rikkomista koskevaan rikoslain kohtaan ei olla kirjaamassa teon rankaisemattomuutta koskevaa säännöstä pakolaisten ja ihmiskaupan uhrien kohdalla. Perusteluissa ainoastaan todetaan, että kansainvälisiin sopimuksiin kirjattu rankaisukielto on riittävä. Kyseessä on rikos, josta voi esityksen mukaan seurata jopa vuosi vankeutta.

Valtuutettu katsoo, että hyvää ja huolellista lainkirjoitustapaa noudattaen tätä lainmuutosesitystä on tarkennettava niin, ettei säännöstä maahantulokiellon rikkomisen rankaisemisesta sovelleta pakolaisyleissopimuksen artiklan 31 (1) tarkoittamalla tavalla pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, eikä Ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 44/2012) ja ihmiskauppadirektiivin (2011/36/EU) mukaisesti ihmiskaupan uhreihin. Ehdotettuun 7 b §:ään tulee johdonmukaisesti ja yhtenevästi rikoslain 17 luvun 7§:n 2 momentin valtiorajarikosta koskevan lainkohdan kanssa lisätä rankaisemattomuutta koskeva lauseke.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu haluaa kiinnittää valiokunnan huomiota turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeusturvan heikentymiseen Suomessa, mistä tämä hallituksen esitys on jälleen yksi esimerkki. Tähän rikoslain muutosesitykseen ei olla ottamassa pakolaissopimuksen ja ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen velvoitetta jättää rankaisematta pakolaista tai ihmiskaupan uhria tietyissä tilanteissa.

Hallituksen esitys murentaa osaltaan turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeussuojaa, jota on jo heikennetty useilla viime vuosina tehdyillä lainmuutoksilla. Lainmuutosten yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu.